

Verlag versie 2

Gezamenlijke vergadering Programmaraad Bodembeheer en Programmaraad Bodebescherming

Datum: 22 juni 2023
Tijd: 13.15 - 16.30 uur
Plaats: Industriepark Kleefse Waard, Arnhem

Aanwezig namens Programmaraad Bodembeheer:

Joop Jansen – NVPG, Bouwend NI
Hans Boer – VA
Dirkjan Reijersen van Buuren – Vakgroep Bodembewust
Henk Oort – VvMA, VKB, NL Ingenieurs

René Zijlstra – Rijksvastgoedbedrijf
Henk Koster– SIKB (idem PR BS)
Rachelle Verburg (voorzitter)
Annelies de Graaf (secretaris), SIKB

Afmeldingen Programmaraad Bodembeheer:

Thom Maas - RWS Bodem+
Marjon Verhoeven – KOBO-HBO
Frank Agterberg – BodemenergieNL
René Smolders – VNG WEB

Ronald Cornelisse - OMWB
Mark van Lokven – UvW
Jan Fokkens - VNO-NCW

Aanwezig namens Programmaraad Bodebescherming:

Jeroen Bartels – voorzitter
Iljo Fluit – NIBV
Jordi Verkade – SIKB
Robert Hilgers – Prov. Noord-Brabant

Huib Mulleneers – NIBV
Martin de Jonker – ODI-VDV
Prosper Snoep – I&W

Afmeldingen Programmaraad Bodebescherming:

Leo van Kuijl – ODI-VDV
Willem van der Zon – VNO-NCW
Erik van der Heijden – VTI
Marloes Jaspers-van Dommelen - RVB

Maikel Prins – VTI
Tineke Weide – Bovag
Kees Jonker - RWS

Actie door:

1. Welkom, kennismaking en uitwisseling tussen de programmaraden

Na een kennismakingsronde presenteren Rachelle Verburg (voorzitter Programmaraad Bodembeheer) en Jeroen Bartels (voorzitter Programmaraad Bodebescherming) een terugblik op de uitkomsten van de gezamenlijke vergadering van de programmaraden 23 juni 2022 en de gesprekskalenders van de programmaraden (zie powerpoint losse bijlage).

Bij de Programmaraad Bodebescherming wordt de gesprekskalender gevuld door de projecten die lopen in het kader van het Jaarplan Bodebescherming. Veel van de besproken onderwerpen worden ingebracht door het programmabureau van SIKB. De ambitie om is meer vanuit de Programmaraad Bodebescherming naar SIKB te brengen.

De Programmaraad Bodembeheer werkt met een gesprekskalender van onderwerpen, waarvoor de programmaraad jaarlijks in oktober de onderwerpen benoemt. De Programmaraad Bodembeheer kijkt wat breder naar beleidsontwikkelingen en kwaliteitsborging bodem. Een ander belangrijk thema is het borgen van uitvoeringskennis. Vanuit NI Ingenieurs is samen met lectoren

van de Hogescholen over kennisbehoud gesproken met I&W.

Jeroen Bartels: Wat op ons afkomt is niet meer alleen techniek, beleidsmatig komt ook veel op ons af, zoals de EU Bodem richtlijn (normen, beleid). Beschermen van het stelsel dat we hebben speelt ook een belangrijke rol bij de Programmaraad Bodembescherming. Kennis is daarbij inderdaad een issue. Bij beleidsmakers van het Rijk is vaak geen technische kennis.

Rachelle Verburg: In de programmaraden moeten we de beleidsmatige ontwikkelingen vertalen naar accreditatie en certificatie.

Hans Boer: Is het onderwerp van de gespreksagenda van de PR Bodembeheer 'Toepassen van AEC bodemas' ook een relevant thema voor de PR Bodembescherming?

Iljo Fluit: Dit is een relevant thema. Bodembescherming gaat over beheer van toepassingen van secundaire bouwstoffen in bestaande civiele werken. AEC bodemas is relevant, maar ook staalslakken, mijnsteen, immobilisaat. Het gros van de onderwerpen op de gespreksagenda van de Programmaraad Bodembeheer is ook relevant voor Programmaraad Bodembescherming. Daar kunnen we als programmaraden samen in optrekken.

Op de vraag wat de rol is van de programmaraden in het SIKB-gebouw licht Henk Koster toe: Signalen van de programmaraden gaan naar het SIKB-bestuur. Het bestuur besluit over aanpassing of opstellen van normdocumenten. De besluitvorming over de inhoud van normdocumenten is aan het CCvD Bodembeheer.

Dirkjan Reijersen van Buuren: De normdocumenten zijn geschreven vanuit praktijkkennis, maar worden vanwege de koppeling met de kwalibo-wetgeving nu bekeken door juridische bril. Dit leidt tot veel discussies.

De discussie hierover wordt vervolgd bij agendapunt 3.

2. Presentatie en rondleiding Industriepark Kleefse Waard

Kevin Rijke, directeur Industriepark Kleefse Waard, geeft een presentatie over de herontwikkeling en ambities van Industriepark Kleefse Waard om het duurzaamste bedrijventerrein van Nederland te worden.

Het beheer van Industriepark Kleefse Waard (IPKW) is in 2003 aanbesteed, met als opdracht om op het park uitvoering te geven aan de energietransitie, circulaire economie, nieuwe technologie en creativiteit.

IPKW is een vastgoedbedrijf. IPKW verhuurt de gebouwen, bouwt een community met de 2.000 mensen die op het terrein werken (faciliteert met kennisdeling en ondersteunende diensten zoals gezamenlijke personeelswerving en administratieve diensten) die op het terrein werken, brengt het verhaal naar buiten en biedt ruimte aan bijeenkomsten/events.

De energie-mix op het terrein bestaat uit: stroom van zonnepanelen, een biomassaketel die via een warmtenet warmte afgeeft, een waterstof-tankstation en laadpunten voor elektrische auto's.

De biomassa-stook wordt afgebouwd, omdat dit volgens de huidige inzichten niet duurzaam is.

IPKW werkt veel samen met de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN), waar veel kennis en innovatie op het gebied van waterstof plaatsvindt. Op het IPKW wordt een techniek ontwikkeld om warmte te ontwikkelen met ijzerverbranding. De inzet is om hierin in de toekomst in de warmtebehoefte op het IPKW te voorzien.

IPKW levert ook 20 utilities (diverse stoffen) via een ringleiding en heeft een grondstoffenbank.

Wegens de aanhoudende regen is de rondleiding over het park helaas komen te vervallen.

Bodemaspecten bij de herontwikkeling van het park

Dirkjan Reijersen van Buuren, directeur Grondbalans en lid van de Programmaraad Bodembeheer geeft een toelichting op de bodemaspecten bij de herontwikkeling van het park.

In 2009 is een waterbodemsaneringsplan opgesteld voor de insteekhaven. Het voornemen daarin was om deze te dempen. In 2010 is de insteekhaven afgedamd met het oog op de demping. In 2015 heeft Provincie Gelderland een besluit genomen om niet te dempen in verband met de hoogwater-bescherming.

Voor de herinrichting van de zone naast de haven – met een wegverbreding en aanleg van een recreatief gebied - is 500.000 m³ grond nodig. De insteek is om hiervoor regionaal beschikbare grond te gebruiken. In 2019 is de herinrichting gestart en inmiddels is 200.000 m³ grond toegepast. Grond met Japanse duizendknoop is in een onderlaag verwerkt. 90% van de aangevoerde grond wordt direct vanuit een werk aangeleverd. 10% wordt door een van de 15 grondbanken in de regio aangeleverd.

3. Secundaire bouwstoffen en circulariteit

Hergebruik van secundaire bouwstoffen stagneert door verschillende problemen. Van een circulaire keten is nog lang geen sprake. Er zijn meerdere oorzaken voor deze problemen, en diverse gremia buigen zich hierover. Een greep uit publicaties en lopende trajecten:

- ILT Signaalrapportage [Wettelijke regels toepassen staalslakken dekken risico's voor mens en milieu niet af](#) (19-04-2023).
- ILT Signaalrapportage [Analyse risico's in de keten van bodemas](#) (4-9-2019).
- Bij de risicosturingsanalyses voor vier bodemketens in het kader van het programma Versterking Kwalibo-stelsel (2022) is de keten 'Produceren en hergebruiken immobiliseert betonblokken' de keten waarvoor de meeste hoge risico's zijn gesignaleerd. Publicatie van de rapportage wordt op korte termijn verwacht.
- Diverse tv-reportages en publicaties over toepassing van granuliet en bodemassen.
- Discussie over beleid voor verondiepen diepe plassen (zie bijvoorbeeld artikel en onderliggend onderzoek <https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/maken-grote-ondiepe-plassen-heeft-meestal-geen-ecologische-meerwaarde>).
- Onduidelijkheid over toepassing van de zorgplicht, mede i.r.t. opkomende stoffen (ZZS).
- De productiemethodes van AEC-bodemas (zie bijlage 2).
- Problemen bij de toepassing van secundaire bouwstoffen (niet volgens de voorschriften, zie ter illustratie deze [presentatie met foto's uit de Gelderse toezichtspraktijk](#), deze presentatie is gegeven tijdens een kennisspecial van het Gelders Ondergrond Overleg op 16 mei 2023).
- De Werkgroep Bouwstoffen van ODNL ontwikkelt extra regels voor toepassen van secundaire bouwstoffen voor in gemeentelijke omgevingsplannen. Ook gaat deze werkgroep in overleg met het Ministerie van I&W om deze extra regels in wetgeving (het Bal) te verankeren.

In het gesprek over de problematiek en de oorzaken is het volgende gedeeld:

- Dirkjan Reijersen van Buuren: De wetgeving past niet goed op de praktijk. Sinds 2015 zien we terugloop van toepassingsmogelijkheden voor grond in voor grootschalige bodemtoepassingen (GBT; ecoducten en viaducten, etc.). In die periode nam de vraag naar grond voor ophoging van industrieterreinen toe, maar dat zien we niet als GBT. Daardoor kan

klasse Industrie grond vaak niet meer nuttig toegepast worden in GTB en gaat deze grond naar diepe plassen (verondieping). Immobilisaat gaat wel naar industrieterreinen.

- Hans Boer: Apeldoorn ziet ophogen industrieterrein wel als GBT; waar een wil is, is een weg.
- Joop Jansen: Ook van invloed op ontbreken van toepassingsmogelijkheden voor klasse industriegrond is dat schone grond in Nederland heel goedkoop is.
- Hans Boer: De leverancier moet garant staan voor alle stoffen die in de toekomst gemeten (kunnen) worden, dus dat die er niet in zitten. De leverancier moet voldoen aan de zorgplicht.
- Jeroen Bartels: Als je de norm op nul zet kun je heel veel materialen niet meer gebruiken. Waar laat je het dan?
- Robert Hilgers: Als de gezondheidseffecten niet bekend zijn, neemt men als norm de detectielimiet. Het is de vraag of dit de goede weg is. Dit vormt een boycot van de circulaire economie.
- Henk Koster: Er is ook aan de voorkant zorg nodig, hier is het voorzorgprincipe van belang.
- Prosper Snoep: Na een incident in mijn gemeente zegt de wethouder dat de gemeente geen toepassing van licht verontreinigde grond wil. Door decentralisatie ligt de uitvoering van het Besluit bodemkwaliteit bij gemeenten.
- Dirkjan Reijersen van Buuren: Een oplossing kan zijn dat deskundigen erover beslissen.
- Jeroen Bartels: Moeten we als SIKB een signaal afgeven en lobbykracht vrij maken?
- Hans Boer: Ik heb er voor gepleit om voor ZZS in de toekomst samen te onderzoeken in welke gehalten deze stoffen in de bodem aanwezig zijn, overheid en bedrijven samen. Bijvoorbeeld door af te spreken om een aantal stoffen gedurende 3 jaar mee te nemen bij partijkeuringen. En dan gelijktijdig onderzoek naar de risico's van die stoffen te laten doen (door het RIVM).
- Jeroen Bartels: Onder de Omgevingswet mag iedereen iets vinden. Het is belangrijk om belanghebbenden te betrekken bij joint fact finding.
- Dirkjan Reijersen van Buuren: In de krant stond dat in Zwolle het toepassen van grond met PFAS in een natura 2000 gebied heeft geleid tot onrust bij burgers. Een deskundige had juist moeten zeggen dat dit niet mag (conform Handelingskader PFAS).
- Rachelle Verburg: In de productie mogen allerlei stoffen gebruikt worden, de regels voor de productiefase zijn niet afgestemd op regels voor toepassen van grond en bouwstoffen. Hebben we een ladder nodig om in de hele keten te borgen dat de juiste keuzes worden gemaakt?
- Dirkjan Reijersen van Buuren: De kaders die we hebben worden o.b.v. meningen door het bevoegd gezag aan de kant gezet. Dit is dagelijkse praktijk. Bijvoorbeeld: bij een keuring werd vastgesteld dat een partij 10 % bodemvreemd materiaal bevatte. De toezichthouder vond – zonder keuring – dat er 22 % bodemvreemd materiaal in de betreffende partij zat. Wat is dan lijdend, de mening van een handhaver? Een ander voorbeeld: Bij een melding van toepassing van schone grond hoeft geen partijkeuring bijgevoegd te worden.. Het bevoegd gezag wil toch de keuring ontvangen om de melding te kunnen beoordelen en dreigt met een dwangsom als je geen rapport indient. Zo ontstaan er discussies en afkeur van meldingen BBK op basis van persoonlijke meningen. De toepasser wil vaak niet in beroep gaan in dit soort gevallen; het betreft vaak kleinere partijen grond, en de tijdsdruk is hoog. Iedere toezichthouder kan wel een voorbeeld noemen waarin het wel echt fout is gegaan, en waardoor zijn/haar mening is gevormd. Als gevolg daarvan vragen toezichthouders tegenwoordig alle vooronderzoeken op en vindt beoordeling bijna uitsluitend nog binnen op papier plaats.
- Robert Hilgers: Als een toezichthouder geen juridische onderbouwing geeft staat hij heel zwak. Het zou helpen als SIKB een signaalbrief hierover stuurt naar ILT/I&W. Zeker over

dergelijke problemen waarbij er een relatie met de SIKB-documenten is.

- Ijjo Fluit: Onderzoek en publiciteit dan over kan helpen. Onder meer over het AEC-bodemass onderzoek volgt in de 2e helft 2023 een roadshow met Bodem+. SIKB heeft daar een rol in waar het de protocollen betreft.
- Hans Boer: SIKB neemt het niet meer op voor het bedrijfsleven, laat de oren hangen naar het Rijk (voor bijeenkomst over BRL 7500 heeft SIKB vooroverleg met Rijk gevoerd). BRL 7500 (Bewerken van verontreinigde grond en baggerspecie) is privaatrechtelijk begonnen, en is nu onderdeel van de wetgeving. De kwalibo-documenten worden gebruikt om vinkjes te zetten.
- Henk Koster: Vanuit de overheden krijgt SIKB precies de omgekeerde signalen, namelijk dat SIKB vooral het bedrijfsleven dient. Ons doel is om beide partijen, privaat en publiek, goed te bedienen in de normdocumenten. Het is ooit begonnen met private documenten, die zijn onder het publieke kwalibo-stelstel gebracht om het afdwingbaar te maken. Goed om te heroverwegen welke zaken onder het kwalibo-stelsel geregeld moeten worden. I&W denkt er over na of best practises uit de normdocumenten mogen/moeten. Als SIKB zeggen we dat best practises in de normdocumenten horen, om een level playing field voor bedrijven te houden.
- Hans Boer: Zou je niet beter alleen eisen aan het product kunnen stellen, en niet meer naar het proces moeten kijken? Laat de overheid aangeven waar de perverse prikkels nog in de BRL zitten (bv. de eis in het Bbk dat 1 keuring nodig is voor 100.000 ton), en kijk daarvoor wat we kunnen aanpassen in de regels/eisen om de betrouwbaarheid van het productcertificaat te verhogen.
- Ijjo Fluit: Het toezicht door NVWA op de samenstelling van producten is beperkt. Vaak is sprake van veel hogere gehalten in producten dan wettelijk is toegestaan.
- Jeroen Bartels is voorzitter van CEN-commissie bouwproducten. Daar is afgesproken om gelijke testmethoden te gebruiken voor Bouwproducten als voor secundaire bouwstoffen.
- Robert Hilgers: Bij de normstelling voor de keten moeten ook 'remain' betrokken worden. Als een toepassing 50 jaar meegaat is ook de uitloging van stoffen op lange termijn van belang.
- Jeroen Bartels: In de discussie over circulariteit is het van groot belang dat de informatie op orde en betrouwbaar is.
- Jeroen Bartels: Participatie is alleen verplicht bij bestemmingsplanwijziging. Maar er zijn al bevoegde gezagen die draagvlak eisen, ook als er sprake is van meldingsplichtige activiteit.
- René Zijlstra: Initiatiefnemers moeten aantonen dat zij de participatie geregeld hebben.
- Robert Hilgers: Participatie is vormvrij, dus bevoegde gezagen kunnen zelf invullen welke eisen zij hieraan stellen.

Rachelle Verburg concludeert dat we circulair willen zijn in een wegwerpmaatschappij. In die context geldt "nul is flauwekul". Als je circulair wilt zijn moeten we daarom bij het toepassen van secundaire bouwproducten enig risico accepteren.

Voorgestelde vervolgacties

Op basis van de discussie stelt Jeroen Bartels voor om twee voorbeelden van knelpunten vanuit de interpretatie van de regels en eisen voor toepassen van grond en secundaire bouwstoffen uit te werken en daarvoor de risico's voor Nederland Circulair te benoemen. Nog bekeken moet worden aan wie dit als signaal geadresseerd kan worden. Belangrijk is dat SIKB hier achter gaat staan en dit verdedigt.

Dirkjan Reijersen van Buuren stelt hiervoor de volgende onderwerpen voor:

- Interpretatie normdocumenten;

- ZZS: aansprakelijkheid in de toekomst m.b.t. nog niet genormeerde ZZS-stoffen. Grote aannemers /verwerkers willen grond met niet genormeerde ZZS niet meer toepassen. Daardoor verdwijnen partijen met niet genormeerde ZZS in het louche circuit. We kunnen lering trekken uit het PFAS-dossier.

Huib Mulleneers stelt als vervolgactie voor om met de beide programmaraden 'acceptabel risico' te definiëren.

4. Sluiting

Rachelle Verburg en Jeroen Bartels bedanken iedereen voor de bijdragen en nodigen de deelnemers uit voor een hapje en drankje.

Vergaderschema Programmaraad Bodembeheer 2023

maandag 20 maart 2023	9.30 – 12.30 uur	Vergadercentrum Vredenburg Utrecht
donderdag 22 juni 2023	13.00 – 16.30 uur	Vergadering met de Programmaraad Bodembescherming, Industriepark Kleefse Waard Arnhem
maandag 9 oktober 2023	9.30 – 12.30 uur	Vergadercentrum Vredenburg Utrecht
maandag 11 december 2023	9.30 – 12.30 uur	Vergadercentrum Vredenburg Utrecht

Vergaderschema Programmaraad Bodembescherming 2023

Donderdag 12 januari 2023	13.30 u – 15.00 u	online
Donderdag 9 maart 2023	9.30 u – 11.00 u	Gouda
Donderdag 22 juni 2023	13.30 u – 16.00 u	Arnhem
Donderdag 21 september 2023	13.30 u – 15.00 u	online
Donderdag 16 november 2023	9.30 u – 11.00 u	Gouda